

Petőfivel érez, hogy szinte nem tudjuk, Riedl beszél-e hozzánk, vagy Petőfi?”

Riedlnél e közvetlenség alaptermészet s amint Petőfiről azt állapítja meg, hogy a kor demokratikus szelése s a költő népies hajlama az ihlet erejével találkoznak géniuszában: nála is szembetűnő e szerencsés találkozás tanári hivatása és egyéni vonásai között. Mily frissítő és eszméltető volt hatása ifjabb nemzedékünkre Beöthy pompázó szónokiasága mellett! Előadásai, stíljébe, szempontjaiba a természetességet vitte be, mellyel mintegy azt látszott tanítani: ha nagy költők mellé állunk, nem arra kell törekednünk, hogy a mi törpeségünk nőjön nagyobbra; ha kevesebbet gyönyörködünk saját hangunkban, tisztábban halljuk a költő énekét! Riedl a természet megfosztotta a jó hallás érzékétől, de lelke a leghalkabb rezgéseket ösztönös fogékonysággal hallotta ki a nagy költők műveiből s egy pap áhitatával szívtá magába a művészet isteni varázsát. Kiváló volt mint író és tudós, aminek kézenfekvő bizonyítékát adjuk, ha a legnagyobb mértéket alkalmazzuk reá s egy-két fogyatkozását is érinteni merjük. De talán az írónál is kiválóbb volt mint tanár. S ha az előbbinek jellességeit művei tartják fenn: az utóbbinak dicsősége sem szorul rá, hogy szobor, vagy emléktábla örökítse meg. Ha róla van szó, minden volt tanítványa arca átszellemül s mint eleven emléktábla hirdeti emlékezetét.

Hartmann János.

Fernand Duchêne: *Szeretni, sírni, meghalni...* (Genius.) A Genius fenti regényével egy nálunk eddig ismeretlen író munkáját adja kezünkbe. Ismeretlen ember iránt rendesen idegenkedéssel viselkedik az olvasó, jobban megbírálja minden sorát, mint a már beérkezett íróét. Duchêne azonban azok közé tartozik, akik megállják a próbát s megérdemlik, hogy foglalkozzanak velük. Sokat tartózkodhatott Algériában, alaposan ismeri az ottani életet. Két első regénye: *A karavánok lassú léptei nyomán* és *Az örök hegyek lábánál* szintén ottan játszik. Ebben a munkájában Algériának arra a vidékére vezet bennünket, ahol a Dzsurdzsara-hegy-

ség a tenger felé lejt, s amelynek Nagy Kabília a neve.

A regény hősnője, Thamilla, egyike a legvonzóbb női lelkeknek, aki a kabilok kegyetlen családi törvényeinek áldozata lesz. A nővel a férj vagy az apa mindent tehet, csak megölnie nem szabad őt. A házasság abban áll, hogy Thamillát apja eladja egy fiatalembernek. A szép kabil nő eleinte a legboldogabb életet éli, nemsokára azonban egy vetélytársnő miatt kegytelen otthagyni férje házáat. Apjától újból megveszik, de a második férj is elúzi magától, apja sem fogadja vissza s Thamilla megismeri a legválogatottabb szenvedéseket. Végül a csapások alatt összezúzódik s egyedül, elhagyatottan hal meg egy kórházban.

Az író rendkívül finom rajzát adja ennek a nőnek, aki szinte öntudatlanul megy előre az életben s mély érzésű lelkét nem annyira szavaiból, mint inkább a tetteiből látjuk. Nem törekszik Duchêne különös, új, stílusra; egyszerű, világos a nyelve, de amit mond, az megragad s balladaszerű képeivel, szaggatott előadásmódozával drámaian lüktetővé teszi a regényt.

Különleges célja is van a munkával. Mint francia ember, meg akarja nyerni az európai civilizációnak a kabilokat, akik még mindig őseik kegyetlen törvényei szerint élnek. Mindenesetre kár ezt az írónak könyve elején annyira hangsúlyozni, hiszen ezt a műből magából kell kiéreztetnie. S a regény meg is felel ennek a célnak, mert amellet, hogy a laikus olvasónak is irodalmi élvezetet nyújt, azokkal, akikhez az író könyvét intézi, szintén beláttatja a régi törvények tarthatatlanságát.

A regényhez Kállay Miklós írt előszót s Sztrokay Kálmán magyar fordítása híven adja vissza Duchêne szaggatott, drámai előadását.

Megyeri József.

Thirring Gusztávné Waisbecker Irén: *Dalok és mesék. Gondolatok a világháborúról és a világbékéről.* A lelkes írónő propagandairatainak folytatását tartalmazza e két kis füzet. Az egyik dalokat és meséket tartalmaz, a másik a háborúra és békére vonatkozó gondolatok kapcsán történelmi tanulságok megál-

lapítását kísérli meg, hogy a magyarság szolidaritását erősítse. A két kis füzet nem fél azzal az igénnyel, hogy irodalmi szempontokból bíráljuk el, mert az ily iratokban nem a gondolatok újsága, hanem az iránya az értékes s kétségkívül áll, hogy Thirring Gusztávné hazafias szelleme a maga működési körében jelentős erőforrást jelent. Mindkét füzet igen világos és tömör magyarsággal fejt ki az ifjúság erkölcsi és hazafias nevelésére alkalmas propaganda-gondolatokat. —*nn.*

Verses játék és expresszionista legenda. (*Tóth László:* Májusfa; *Kelemen Viktor:* Mennybemenetel.) Két merőben elütő stílusú és művészi irányú színpadi mű került egyútté íróasztalomra. Az egyik a játékos, romantikus rimesilangolásnak szeretné egy órára visszahódítani a színpadot és beköszöntőjében a szerző némi ünnepes lenézéssel beszél „a próza papucsa”-ról; a másik elszántan szakítani akar minden formai, diszitményes elemmel és a prózából is lehetőleg csak a tőmondatdal él, vagy még szívesebben pusztá szókkal, melyekre — néhol kissé a neophyta túlbuzgóságával — valami egyetemleges nyomatókat kíván helyezni. Amaz csekély akciójú darabjában csak mintegy ürügyet keres, hogy túlárado lírai-ságát szabadjára ereszhesse, emez huszonhárom lapon egy előjátékot és három felvonást perget le és nem győz eléggé szűkszávvá lenni, hogy hősnője egész élettörténetének minden eseményes mozzanatát belezúfolhassa szárguldo előadásába.

Mind a két műnek van érdekessége és mind a kettőben van szépség is.

Tóth László Májusfája a mult évadban a Nemzeti Színházban színpadi életrealitásból is megállta a próbát: a közönség szívesen fogadta a fiatalosan tüzes és lendületes cselekményt s az ehhez igen jól vágó, érzékeny páthoszú, üde színekben csillgó előadásmódot. Tárgya a legősibb témákból való: a nő (Colombina) ingadozása a dallal és táltoslóval udvarló Pierrot, meg a gyöngyryakékkal és fogattal kísértő Arlecchino között. Ez a konfliktus színpadilag elnyúlhatetlen és szerzőnk is nyilván ezt

akarja mondani ezzel a kormegjelöléssel: „Történi: mindennap.” Az a frissesség azonban, amellyel Tóth László tárgyat kezeli, valóban nem mindennapi. Költői tehetségének legjellemzőbb vonása: a szubtilitás, mely lírájában néhol útjába áll az érzések közvetlen megnyilatkozásának, itt, ebben a közvetett, játékos-sá stilizált hangnemből nagy erőssége. Verseskönyvről szólva a *Napkeletben*, tehetetlenül enlítettém túlságos formai kikészítettségét, művésze mesterségbeli részének sokszor zavaró előnyomulását. A *Májusfa* egyszerűbb, érettebb lírai szépségeket mutat: Pierrot elbeszélése hajnali útjáról s a májusfa földszítéséről finom és fantasztikumában is szemléletes, biztos felépítésű *caprice en bleu*. Más-hol is lépten-nyomon akadnak művészi tisztaságú sorok: „Fűnek a réten millió társa van, A tisztáson a nagy tölgy — társtalan”; vagy a művészet mámorában csak alku-dozó, de a realitás józanságával megalkuvó Colomináról: „Neki az égből anyyi is elég, Mennyit egy ablak szárnya nyit eléd.” Talán az egész költeményben csak egyetlen olyan hely van, amelyet már a színpadról is diszsonánsnak éreztem, s amely most olvasásban is sérti fületem. Colombina elragadtatással nézi az ablakból Arlecchino aranykantáros hátsólovát, mely a kertben türelmetlenül dobog. Erre Pierrot ezekkel a szókkal fordul — Colombina izgatottságára célozva — Pierrette-hez: „A női szív be furesa, furesa hárfá: Egy lópata oly dalt rúg ki belőle, Hogy a lelkem majd ketté hasad tőle.” Ebben a kép maga is mesterkelt, a szerelmes költő ajkán meg egyenesen visszásan hat, még akkor is, ha az elkeseredettség mondatja vele.

Kelemen Viktor tíz évvel ezelőtt lépett fel *Estefelé* c. lírai kötetével, majd fővárosi hetilapokban novellák alatt találkozunk nevével; ezek utóbb könyvben is megjelentek. Ebből a kötetből legelőnkebben arra a novellára emlékszem, mely a könyvnek is címet adott: a *József hazamegy* című jól komponált, borús levegőjű rajzra *Katona József* tragikus reményvesztéséről. Ezenkívül egy sorozatos vállalatban műfordítól is bemutatkozott *France Jocastejával*.